

FN

FAKTA.

MINOR OCH ANDRA EXPLOSIVA LÄMNINGAR

En skolflicka i Kabul, Afghanistan, har förlorat båda sina ben i en minolycka. På bilden skjuts hon fram i rullstol av en klasskamrat.

Tusentals dödas och skadas varje år

Antalet offer för minor sjunker. Stora landområden har röjts och miljontals lagrade minor har förstörts. Trots detta kvarstår stora problem med minor och andra explosiva lämningar efter krig. Varje år sker drygt 3 500 dokumenterade döds- eller olycksfall men mörkertalet i statistiken är högt. Utöver personskadorna hämmas jordbruk och utveckling i de drabbade länderna.

Det internationella samfundets arbete med så kallad *mine action* handlar inte enbart om minor. I många länder utgör odetonerad ammunition (*Unexploded Ordnance, UXO*) en ännu större fara för människors säkerhet. UXO omfattar bl a bomber, granater och klusterammunition som ännu inte detonerat men kan döda vid kontakt. Bland dessa är klusterammunition på många håll det största problemet. Idag sysslar minhanteringsprogrammen med minor, UXO samt hemmagjorda

sprängladdningar (*Improvised Explosive Devices, IED*). Sammantaget benämns dessa vapen *Explosive Remnants of War, ERW*.

MINOR, UXO OCH IED

Minor är sprängladdningar som utformats för att detonera genom närhet till eller kontakt med en person eller ett fordon. De placeras oftast ut i stor mängd och bildar då så kallade minfält eller minlinjer. Minorerna placeras under eller på marken och kan ligga vilande i tiotals år. Därför

utgör de ett stort hot mot civila både under och efter konflikter.

Minorerna tillverkas av plast, metall eller andra material och innehåller sprängämnen och ibland metallbitar eller andra föremål avsedda att orsaka ytterligare skador. En person som utlöser en mina får ofta omfattande skador. Lemmar sprängs bort, metallskärvor orsakar svåra sår och offret får brännskador, blindhet eller andra livslånga skador. Offret dör ibland direkt vid explosionen eller

Personal vid UNMISS, FN:s mission i Sydsudan, inspekterar en minröjningsmaskin i Östra Ekvatorialstaten i samband med röningsarbete i området av FN:s minröjningsenhet UNMAS.

Foto: FN/ISSAAN BHU

avlider senare på grund av blodförlust, infektioner eller brist på vård. Överlevande är ofta i behov av amputationer, flera operationer, långa sjukhusvistelser och omfattande rehabilitering. 79 procent av minoffren är civila.

Arbetet mot minor har gått framåt under senare år. Inte lika uppmärksammat kvarstår problemen med UXO, inklusive klusterammunition. Ett klustervapen är

en bombkapsel som öppnar sig i luften och kan sprida hundratals småbomber (klusterammunition eller ”substridsdelar”) över ett större område. Liksom minor lyder inte klustervapen några order om eldupphör. Sprängladdningarna är tänkta att detonera när de når mark men gör det inte alltid och rester som ligger kvar skadar och dödar civila långt efter att ett krig tagit slut. De har en större sprängverkan än minor och orsakar därför fler dödsfall. Vapnet har använts i minst 23 länder och 60 procent av dem som skadats har gjort det medan de ägnat sig åt vardagssysslor. En tredjedel av de klusterbombsoffer som registrerats är barn.

IED är hemmagjorda bomber som finns i alla storlekar och kan se ut i princip hur som helst. Ofta göms de undan som följor och leder till olyckor som kan inkludera ett stort antal civila offer. FN ser ett ökat behov av insatser mot dessa lämningar och har utbildat specialister som kan upptäcka, förflytta och förstöra dem.

Förutom personskadorna som orsakas av minor, UXO och IED så utgör de också ett hinder för den sociala och ekonomiska utvecklingen. Områden med sådana lämningar blir omöjliga att använda för odling och för byggnation av bostäder, skolor och sjukhus.

MINRÖJNING

Minröjning innebär att man rensar mark från alla explosiva föremål. Man skiljer på militär och humanitär minröjning. Den militära genomförs av soldater och går ut

på att röja undan föremål som blockerar strategiska vägar. Humanitär minröjning är väldigt annorlunda. Den syftar till att rensa marken så att civila kan återvända till sina hem och till sina vardagliga rutiner och leva ett vanligt liv.

För humanitär minröjning används huvudsakligen tre olika metoder: manuell, mekanisk och rövning med hundar. Den manuella utövas av utbildade minröjare som använder metalldetektorer och andra redskap för att lokalisera föremål som sedan förstörs genom kontrollerad explosion. Minröjningshundar lokaliserar sprängämnen i marken med sitt luktsinne och används ofta i kombination med manuell rövning. Vid mekanisk minrövning används olika maskiner kopplade till bepansrade bull-dozrar som förstör minorna i marken. Sådana maskiner kan dock endast användas i viss terräng och är dyra i drift. I de flesta fall är de heller inte hundra procent tillförlitliga så området måste kontrolleras även på annat sätt. Trots stora tekniska framsteg under senare år förblir manuell minrövning den mest använda metoden på både kostnader och tillförlitlighet.

Rövningens arbetet skyddar såväl fredsbearvande personal som civilbefolkning, humanitära organisationer och andra viktiga aktörer och påskyndar dessas tillträde till ett område.

FN:S ARBETE

FN är en ledande aktör när det gäller samordningen av den humanitära minrövningen och kartläggningen av problemet.

Hassan, som förlorat sitt ben i en minolycka, promenerar ut från en fotklinik som drivs av den indiska bataljonen av FN:s interimstyrka i Libanon (UNIFIL). Över 80 personer som skadats av explosiva lämningar har fått proteser genom kliniken.

Foto: FN/Jorge Aramburu

Fjorton av FN:s avdelningar, organ, program och fonder utgör tillsammans *United Nations Inter-Agency Coordination Group on Mine Action* som arbetar mot minor och andra explosiva lämningar i mer än 40 länder.

1997 bildade FN:s generalsekreterare minröjningsorganisationen UNMAS (*United Nations Mine Action Service*) för att stärka FN:s förmåga att hantera den globala krisen med minor, UXO och IED. UNMAS leder och samordnar FN-systemets arbete på området. I detta ingår allt ifrån policyarbete på global nivå till praktiskt arbete på lokal nivå. UNMAS arbetar med minhantering utifrån fem pelare: minröjning, utbildning, stöd till minoffer, förstöring av minlager samt påverkansarbete. Man *utbildar* för att människor ska förstå de risker de står inför och kunna identifiera explosiva lämningar. *Stöd till minoffer* handlar om medicinsk assistans och rehabilitering liksom om utbildning för de yrkesgrupper som tar hand om minoffer. Vidare hjälper man länder att *oskadliggöra lager* med explosiva föremål i enighet med internationella avtal och bedriver *påverkansarbete* för att få fler länder att ansluta sig till dessa avtal.

Många andra grenar av FN är också involverade i aktiviteter relaterade till explosiva lämningar av krig, däribland FN:s utvecklingsprogram UNDP, barnfonden Unicef, flyktingkommissariatet UNHCR och FN:s kontor för projekt-service, UNOPS.

Inom fredsbevarande operationer och i samband med humanitära krislägen upprättar UNMAS ett center för minröjning som leder och samordnar insatserna. UNMAS uppgifter kan bestå i att formulera prioriteringar, att utbilda myndigheter

och civilbefolkning i det berörda landet och att samordna röjningsinsatserna. Den faktiska minröjningen kan sedan utföras av nationella civila myndigheter, militära enheter som deltar i humanitära insatser, nationella eller internationella icke-statliga organisationer eller aktörer från näringslivet. FN har skapat internationella standarder för humanitär minröjning som används av mincentra och röjningsorganisationer runt om i världen.

REGELVERK

Flera internationella avtal reglerar eller förbjuder användningen av minor, klustervapen och andra vapenslag. Dessa instrument är en del av den internationella humanitära rätten. De viktigaste är Ottawakonventionen och konventionen mot klusterammunition, ofta kallad konventionen mot klustervapen.

Ottawakonventionen, eller *konventionen om förbud mot personminor*, undertecknades i Ottawa i Kanada i december 1997. Den kallas även *Mine Ban Treaty* och trädde i kraft 1999 efter en omfattande global kampanj i vilken den kanadensiska regeringen och den icke-statliga organisationen ICBL (*International Campaign to Ban Landmines*) spelade viktiga roller. Konventionens huvudsyfte är ett absolut förbud mot användning, utveckling, tillverkning, anskaffning, överföring och lagerhållning av personminor. Befintliga lager av minor ska förstöras inom fyra år och alla utplacerade minor ska vara röjda inom tio år efter att ett land anslutit sig. Konventionen syftar även till att statsparterna ska säkerställa röjningen av minfält, erbjuda stöd till minoffer och bidra till förstöringen av lagrade minor. Konventionen gör undantag för ett antal

Foto: FN/Isaac Bily

FN:s minröjningsenhet UNMAS har samlat explosiva lämningar i en grop och förbereder en detonation.

minor som stater får behålla i tränings- syfte och för teknologiutveckling för minröjning.

Ottawakonventionen förhandlades fram och antogs utanför FN:s ram men idag har FN en administrativ roll när det gäller uppföljningen. Enligt artikel 7 är varje statspart skyldig att rapportera till FN:s generalsekreterare om de åtgärder som vidtas för att uppfylla de förpliktelser man har enligt konventionen. FN sammankallar regelbundet statsparterna till möten för att diskutera frågor om fördragets genomförande och för att stödja det internationella samfundets ansträngningar att åtgärda problemet med minor.

Sedan konventionen trädde i kraft har stora framsteg gjorts mot en värld fri från personminor. De flesta anslutna stater har förstört sina lager, stora landområden har röjts och antalet människor som drabbas har minskat. Trots detta skördas fortfarande många offer. Ett antal länder har ännu inte lyckats fullfölja sina åtaganden när det gäller att röja minerade områden och flera länder med stora innehav av minor står fortfarande utanför konventionen. I april 2015 hade 162 länder ratificerat fördraget.

På initiativ av den norska regeringen hölls i februari 2007 en internationell

Olika explosiva föremål visas upp i Kambila, Mali, i samband med internationella dagen mot minor den 4 april.

Foto: FN/Marco Dornino

regeringskonferens i Oslo om klustervapen. Konferensen blev startskottet för en internationell process som resulterade i att *konventionen mot klusterammunition* antogs av 107 länder den 30 maj 2008 i Dublin, Irland. Konventionen förbjuder all användning, produktion, lagring och överföring av klustervapen. Den ger också länder slutdatum för när utsatta områden ska vara röjda och lagrade klustervapen förstörda. Enligt konventionen måste staterna förstöra sina lager av klustervapen inom åtta år efter att de ratificerat den och åta sig att röja och förstöra resterna av dessa vapen inom tio år. Vidare innehåller konventionen artiklar om stöd till offer för olyckor med klusterammunition. Staterna ska ge stöd för medicinsk vård, psykologisk behandling, rehabilitering samt social och ekonomisk integrering. Årliga rapporter om genomförda åtgärder ska lämnas till FN:s

generalsekreterare. I mars 2015 hade 116 stater anslutit sig till konventionen.

FOLKRÖRELSEKAMPANJER

Internationella kampanjen för ett förbud av landminor (ICBL) är en allians av icke-statliga organisationer från omkring 100 länder. Kampanjen var en avgörande kraft vid skapandet av Ottawakonventionen och mottog Nobels fredspris 1997 för sina insatser. ICBL är ett unikt exempel på hur det civila samhället och regeringar kan samarbeta för att få positiva förändringar i frågor av globalt intresse. ICBL arbetar i dagsläget med att övertala de resterande länderna att underteckna konventionen och med information och påverkansarbete i fråga om personminor. Koalitionen mot klustervapen (CMC) är en internationell kampanj inom det civila samhället som arbetar för att utrota klustervapen, förhindra ytterligare olyckor

Svenska FN-förbundets projekt Minor stödjer FN:s minröjningsarbete och samlar in pengar till FN:s humanitära minröjning och hjälp till minoffer. FN-förbundet jobbar med att skapa en global opinion för ett totalförbud mot minor i alla länder och för att öka kunskapen om konsekvenserna av minor och explosiva lämningar. Läs mer på www.fn.se/minor

och sätta stopp för det lidande som de orsakar. Sedan 2011 har de två gått samman under det gemensamma paraplyet ICBL-CMC.

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Stöd det viktiga arbetet mot minor och andra explosiva lämningar av krig!
Här är några förslag på vad du kan göra:

Ta ställning #motminor!

Väck engagemang och visa att du tar ställning mot användandet av minor genom att sprida budskap på sociala medier! Använd gärna vår hashtag #motminor där du även kan följa FN-förbundets arbete på området. Skriv till exempel:

- *Ta ställning för en värld utan minor och stöd FN-förbundets arbete #motminor på www.fn.se/minor*
- *Visste du att 4 av 10 minoffer är barn? Läs mer om hur du kan engagera dig #motminor på www.fn.se/minor*
- *Röj 5 m² genom att sms:a MINA till 72909 (50 kr)*

Bli månadsgivare – rädda liv!

Du kan rädda liv varje dag om du väljer att stödja FN:s minröjningsarbete. Genom att bli månadsgivare stödjer du inte bara röjningsarbetet utan även informationsspridningen till människor som lever i minerade områden och stödet till personer som har lemlästats i olyckor med explosiva lämningar av krig. Ditt bidrag är viktigt för att människor ska våga återvända hem igen när ett krig har tagit slut och för att barn ska kunna leka fritt utan att riskera sina liv. Tillsammans gör vi skillnad!

Se www.fn.se/manadsgivare

Läs på och sprid budskapet!

Kunskap är en nödvändig grund för att kunna diskutera med andra och föra budskapet vidare. Läs mer om minor och explosiva lämningar på www.fn.se/minor och www.icbl.org.

Du kan även beställa extra exemplar av Världshorisonts temanummer om inhumana vapen och/eller detta faktablad och dela ut dem i olika sammanhang. Faktabladet kan beställas gratis i upp till 30 ex om du är medlem i FN-förbundet, porto tillkommer dock. För buntpriser på Världshorisont, skriv till varldshorisont@fn.se.

**Bli medlem
i FN-förbundet!**

Ring 08 - 462 25 40
eller ansök på fn.se